

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504)จนกระทั่งปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมขึ้นอย่างมากมาย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในมิติหนึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางที่แผนพัฒนาฉบับต่าง ๆ กำหนดไว้ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาสาธารณูปการ การขยายตัวของอุตสาหกรรมการค้า และการบริการ มีการขยายตัวของตลาดแรงงานและการจ้างงาน รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรและรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น ตลอดจนมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการแผนใหม่ ส่วนในอีกมิติหนึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่นอกเหนือการควบคุม เช่น จากผลการพัฒนาที่ผ่านมา 30 ปี กลับทำให้เกิดความแตกต่างของรายได้ของประชากรในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมต่อคนต่อปีแตกต่างกันถึง 8 เท่าในปี 2531 กล่าวถึงรายได้ประชาชนในภาคเกษตรกรรม เท่ากับ 7,082 บาท ในขณะที่รายได้ประชาชนนอกภาคเกษตร เท่ากับ 59,588 บาท และยังมีการกำหนดเป้าหมายของรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชาชน เมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2539)ไว้ถึง 71,000 บาท (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 อ้างใน ภัทรพร 2536 : 63-64)

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าว สตรีชนบทได้เข้ามามีบทบาทในการประกอบอาชีพมากขึ้น โดยทำงานทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งจากการสำรวจกำลังแรงงานทั้งหมดในปี 2532 สตรีเป็นกำลังแรงงานถึงร้อยละ

47.0 ในจำนวนนี้เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 67.2 และนอกภาคเกษตรกรรมร้อยละ 32.8 (ภัทรพร 2536 : 66) แรงงานสตรีนอกภาคเกษตรกรรม มักมีปัญหาในเรื่องของการปรับตัวเข้ากับการทำงานและสังคมเมือง การขาดทักษะ และฝีมือในการประกอบอาชีพ อีกทั้งแรงงานสตรีในภาคเกษตรบางส่วน ยังต้องละทิ้งครอบครัวและบุตรชั่วคราว เพื่อเข้ามาประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งแตกต่างจากสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ที่สตรีมีโอกาสดำรงงานในไร่นา และดูแลบุตรพร้อมกันไป

ความสนใจในการพัฒนาสตรีของรัฐบาลไทย เพิ่งจะปรากฏให้เห็นชัดเจนเมื่อองค์การสหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล และระหว่างปี พ.ศ. 2519-2528 เป็นทศวรรษสตรี จึงได้บรรจุแผนพัฒนาสตรีเข้าเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) แผนนี้มีความชัดเจนขึ้น โดยจัดให้สตรีเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษในการพัฒนา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้จัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525-2544) ซึ่งเป็นแผนที่ครอบคลุมปัญหา และเนื้อหาสาระละเอียดกว่าที่ระบุในแผนพัฒนาฯ โดยมุ่งให้โอกาสสตรีที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ให้มีความพร้อมใน 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ด้านชีวิตและครอบครัว และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม (คณะทำงานวางแผนสตรีระยะยาว 2525 : 3-4)

จากการที่ปัจจุบันมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาสตรี อยู่หลายหน่วยงาน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมอนามัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมพัฒนาชุมชน และหน่วยงานเอกชนอีกหลายแห่ง ซึ่งลักษณะงานหลักของการพัฒนาสตรีโดยทั่วไป จะเป็นเรื่องการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรี และงานพัฒนาอาชีพสตรี เพื่อการเพิ่มรายได้ (ไพรัตน์ 2533 : 81) ประกอบกับการที่บทบาทของสตรี ในการมีส่วนร่วมช่วยหารายได้มาจุนเจือครอบครัว กลายมาเป็นบทบาทที่สำคัญ และจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่ออาชีพของสตรีในภาคเกษตรกรรม ขณะเดียวกันก็ดำเนินถึงความจำเป็นที่สตรีในภาคเกษตร ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการประกอบอาชีพหลักคือการเกษตร และสามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีในการผลิตได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะทราบถึงลักษณะการประกอบอาชีพและการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี และศึกษาถึงสภาพเกี่ยวกับที่สตรี เข้ามามีส่วนในการประกอบอาชีพ ทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม เพื่ออาจใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และปรับปรุงด้านการส่งเสริมการเกษตร และการพัฒนาอาชีพ ในขั้นตอนการกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม ให้กับสตรีต่อไป.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไป และการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรีในพื้นที่เกษตรใกล้เมืองและไกลเมือง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้สตรี มีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ มากหรือน้อยแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี ในพื้นที่เกษตรใกล้เมืองและไกลเมือง ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปและการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี และทราบถึงปัจจัยที่ทำให้สตรีมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ มากหรือน้อยแตกต่างกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนด้านการส่งเสริมการเกษตร และการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพอื่นนอกภาคการเกษตร ในขั้นตอนการกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้กับสตรีในชนบทต่อไป

สมมติฐานของการวิจัย

จากแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้
สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยต่อไปนี้มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับ
การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี

- 1.1 ภาระหนี้สินของสตรี
- 1.2 จำนวนบุตรในวัยเรียนของสตรี
- 1.3 การรับสื่อมวลชนของสตรี
- 1.4 ขนาดที่ดินทำกินของครอบครัว
- 1.5 ความเห็นชอบของสามี

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยต่อไปนี้มีความสัมพันธ์ในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการ
มีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี

- 2.1 อายุของสตรี
- 2.2 จำนวนบุตรในวัยก่อนเข้าเรียน
- 2.3 รายได้รวมในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น)
- 2.4 รายได้เฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น)

สมมติฐานข้อที่ 3 สถานภาพระดับความเป็นอยู่ของครอบครัวสตรี มีความสัมพันธ์อย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติ กับการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี

สมมติฐานข้อที่ 4 ความขยันหมั่นเพียรของสตรี มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
กับการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี

สมมติฐานข้อที่ 5 ระดับการศึกษาของสตรี มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับ
การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี

สมมติฐานข้อที่ 6 การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรีมีความแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติ ตามปัจจัยดังต่อไปนี้

- 6.1 ลักษณะทางสังคมของครอบครัวสตรี
- 6.2 การผ่านการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพอื่นนอกอาชีพอารเกษตร
- 6.3 สถานภาพด้านผู้นำทางการในสังคมของสตรี

- 6.4 ฤดูกาลผลิตพืช
- สมมติฐานข้อที่ 7 การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของคู่สามีภรรยาที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- สมมติฐานข้อที่ 8 การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรีในพื้นที่เกษตรใกล้เมืองและไกลเมืองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี โดยศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีพื้นที่เกษตรใกล้เมือง และพื้นที่เกษตรไกลเมืองว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร และศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้สตรี มีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพแตกต่างกัน โดยดำเนินการสัมภาษณ์สตรี ด้วยแบบคำถามปลายปิดและปลายเปิด

ตัวแปรที่นำมาศึกษามีดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

- 1) สถานภาพระดับความเป็นอยู่
- 2) รายได้รวมในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น)
- 3) รายได้เฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น)
- 4) ภาระหนี้สินในปัจจุบัน
- 5) จำนวนบุตรในวัยเรียน
- 6) จำนวนบุตรในวัยก่อนเข้าเรียน
- 7) ลักษณะทางสังคมของครอบครัว

2. ปัจจัยด้านสังคม

- 1) อายุ
- 2) ระดับการศึกษา
- 3) การผ่านการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ

4) ความขยันหมั่นเพียร

5) สถานภาพทางสังคม

3. ปัจจัยอื่นๆ

1) การรับสื่อมวลชน

2) การมีถิ่นที่อยู่ ใกล้-ไกลเมือง

3) ขนาดที่ดินทำกิน

4) ฤดูกาลผลิต

- ฤดูแล้ง

- ฤดูฝน

5) ความเห็นชอบของสามี

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพของสตรี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในลักษณะที่ 1

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1. สถานภาพระดับความเป็นอยู่
2. ภาระหนี้สินในปัจจุบัน
3. จำนวนบุตรในวัยเรียน
4. จำนวนบุตรในวัยก่อนเข้าเรียน
5. ลักษณะครอบครัว
6. รายได้รวมในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น)
7. รายได้เฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น)

ปัจจัยด้านสังคม

1. อายุ
2. ระดับการศึกษา
3. การผ่านการฝึกทักษะอาชีพอื่น
4. ความขยันหมั่นเพียร
5. สถานภาพด้านผู้นำทางการในสังคม

ปัจจัยอื่น ๆ

1. การรับสื่อมวลชน
2. การมีถิ่นที่อยู่ใกล้-ไกลเมือง
3. ขนาดที่ดินทำกิน
4. ฤดูกาลผลิต
5. ความเห็นชอบของสามี

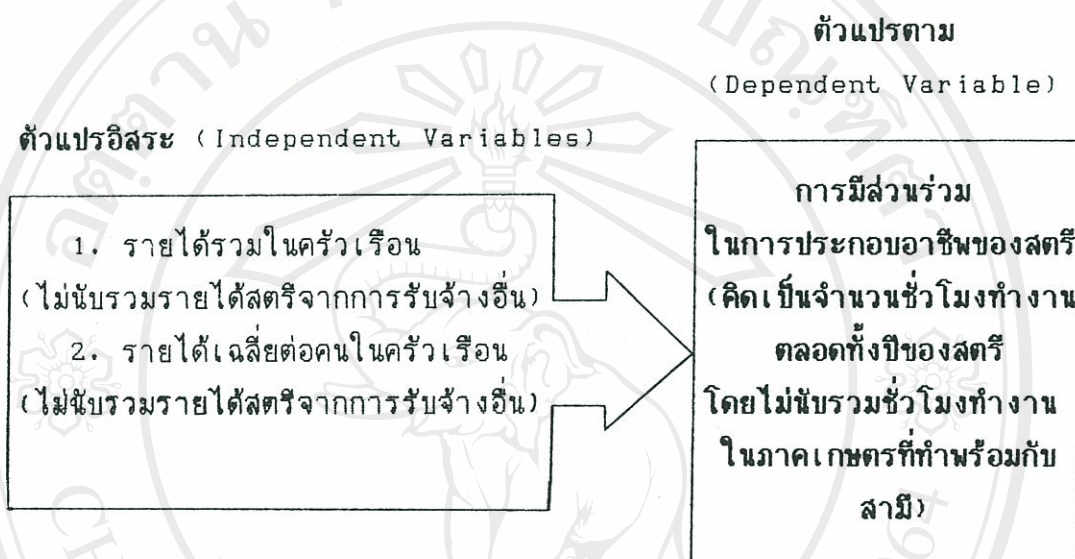
ตัวแปรตาม

(Dependent Variable)

การมีส่วนร่วม
ในการประกอบอาชีพ
ของสตรี

(คิดเป็นจำนวนชั่วโมง
ทำงานรวมทุกกิจกรรม
ตลอดทั้งปี ของสตรี)

แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในลักษณะที่ 2

นิยามศัพท์

1. **การมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ** หมายถึง เวลาของการทำงานที่สร้างรายได้ หรือประหยัดรายจ่ายให้กับครอบครัว ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ยกเว้นงานบ้านและงานเลี้ยงดูบุตร (ใช้เวลาเป็นจำนวนชั่วโมงต่อปีเป็นตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ)
2. **สตรี** หมายถึง สตรีที่มีอายุ 18-60 ปี ที่สมรสแล้ว และยังคงอยู่กับสามี
3. **พื้นที่เกษตร** หมายถึง พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อประกอบการทางการเกษตร อย่างน้อย 70% ของพื้นที่ทั้งหมด
4. **พื้นที่เกษตรไกลเมือง** หมายถึง พื้นที่เกษตรที่อยู่ห่างจากเขตเทศบาลเมืองโดยใช้เวลาเดินทางโดยทางรถยนต์ ตามปกติไม่เกิน 1 ชั่วโมง
5. **พื้นที่เกษตรไกลเมือง** หมายถึง พื้นที่เกษตรที่อยู่ห่างจากเขตเทศบาลเมืองโดยใช้เวลาเดินทางโดยทางรถยนต์ ตามปกติมากกว่า 1 ชั่วโมง
6. **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง สถานภาพระดับความเป็นอยู่ รายได้ ภาระในครอบครัว อันได้แก่ การมีภาระหนี้สิน จำนวนบุตรในวัยเรียน จำนวนบุตรในวัยเด็กก่อนเข้าเรียน และลักษณะของครอบครัว
7. **ปัจจัยด้านสังคม** หมายถึง อายุ ระดับการศึกษา ทักษะในการประกอบอาชีพอื่นนอกภาคเกษตร ความขยันหมั่นเพียร สถานภาพด้านผู้นำทางการในสังคม
8. **ปัจจัยอื่น ๆ** หมายถึง การรับสื่อมวลชน การมีถิ่นที่อยู่ใกล้-ไกลเมือง ขนาดที่ดินทำกิน ฤดูกาลผลิต และความเห็นชอบของสามี
9. **สถานภาพระดับความเป็นอยู่** หมายถึง ฐานะทางระดับความเป็นอยู่ของครอบครัวประชากรที่ศึกษา ซึ่งพิจารณาโดยตัวแทนของกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 2 คน ตัวแทนของกรรมการกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มสตรีที่มีในหมู่บ้าน จำนวน 2 คน และสตรีที่ทราบเรื่องราวทั่วไปของหมู่บ้านค่อนข้างมาก (Key informant) จำนวน 2 คน รวมเป็นตัวแทนชุมชนทั้งหมด จำนวน 6 คน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ฐานะดี ปานกลาง ยากจน เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวประชากรในหมู่บ้าน
10. **รายได้** หมายถึง รายได้ที่ได้มาจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ที่หักค่าใช้จ่ายการผลิตออกไปแล้ว โดยแบ่งเป็น ราย

ได้รวมในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น) และรายได้เฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน (ไม่นับรวมรายได้สตรีจากการรับจ้างอื่น) เพื่อเป็นตัวชี้วัดว่าการที่บุคคลในครอบครัวของสตรี มีรายได้มากหรือน้อยนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้สตรีมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพมากหรือน้อยตามมา

11. **ภาระหนี้สินในปัจจุบัน** หมายถึง การติดค้างชำระเป็นตัวเงิน และ/หรือปัจจัยการผลิต ที่มีต่อบุคคล สถาบัน หรือองค์กรต่างๆ (เช่น พ่อค้า นายทุน กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ ธนาคาร เป็นต้น) โดยคิดรวมเป็นมูลค่าตัวเงินที่มีในปัจจุบัน

12. **จำนวนบุตรในวัยเรียน** หมายถึง จำนวนบุตรในครอบครัวของประชากรที่ศึกษา ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาขึ้นไป

13. **จำนวนบุตรในวัยก่อนเข้าเรียน** หมายถึง จำนวนบุตรในครอบครัวของประชากรที่ศึกษา ที่อยู่ในวัยแรกเกิดจนถึงวัยก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา

14. **ลักษณะครอบครัว** หมายถึง ลักษณะของครอบครัวที่แบ่งตามจำนวนเครือญาติที่อยู่ในครอบครัว แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว และ ขยาย

15. **ครอบครัวเดี่ยว** หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกประกอบด้วย สามี ภรรยา และ บุตร

16. **ครอบครัวขยาย** หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยญาติพี่น้องและผู้สืบสายโลหิต อาศัยอยู่ด้วยเป็นบางคน หรือ หลายคน

17. **อายุ** หมายถึง อายุบริบูรณ์ของประชากรตัวอย่าง (นับเป็นปี)

18. **ระดับการศึกษา** หมายถึง ระดับสูงสุดของการศึกษาที่ประชากรตัวอย่างจบจากทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ

19. **การผ่านการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพอื่น** หมายถึง การผ่านการฝึกทักษะพิเศษต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ อาจได้รับจากการฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการหรือเอกชน เช่น งานเย็บผ้า ทอผ้า จักสาน เป็นต้น

20. **ความขยันหมั่นเพียร** หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรของสตรี ซึ่งพิจารณาโดยตัวแทนของกรรมการหมู่บ้านจำนวน 2 คน ตัวแทนของกรรมการกลุ่มแม่บ้าน หรือกลุ่มสตรีที่มีในหมู่บ้าน จำนวน 2 คน และสตรีที่ทราบเรื่องราวทั่วไปของหมู่บ้านค่อนข้างมาก (Key informant) จำนวน 2 คน รวมเป็นตัวแทนชุมชนทั้งหมดจำนวน 6 คน โดยแบ่งความขยันหมั่นเพียรออกเป็น 3 ระดับ คือ ขยันมาก ขยัน

ปานกลาง และ ชัยน้อย

21. **สถานภาพด้านผู้นำทางการในสังคม** หมายถึง การมีตำแหน่งผู้นำทางการในสังคม เช่น มีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

22. **การรับสื่อมวลชน** หมายถึง การรับสื่อมวลชนทุกประเภทจากทางสื่อมวลชน 3 ประเภท ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ คิดเป็นจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่ผ่านมา จากนั้นนำจำนวนชั่วโมงการรับสื่อแต่ละสื่อมาแปลงเป็นคะแนนเต็ม 5 คะแนน โดยให้จำนวนชั่วโมงการรับสื่อสูงสุด (ค่า maximum ของแต่ละสื่อที่ได้จากการสำรวจ) มีคะแนนเต็ม และใช้วิธีเทียบบัญญัติไตรยางค์ ในการคิดคะแนนของข้อมูลรายอื่น จากนั้นนำคะแนนของสื่อทั้ง 3 ประเภทที่แปลงแล้วมารวมกันเป็นคะแนนเต็ม 15 คะแนน แล้วจึงนำคะแนนส่วนหลังสุดนี้มาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ซึ่งวิธีการคิดคะแนนเช่นนี้ เป็นการปรับน้ำหนักความสำคัญของสื่อทั้ง 3 ประเภท ที่แตกต่างกันให้อยู่ในหน่วยเดียวกัน

23. **ขนาดของที่ดินทำกิน** หมายถึง ขนาดพื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจกรรมด้านการเกษตร รวมถึงพื้นที่ที่เป็นเจ้าของและที่เช่า เพื่อประกอบกิจกรรมด้านการเกษตร โดยมีหน่วยเป็น ไร่-งาน-ตารางวา

24. **ฤดูกาลผลิต** หมายถึง ฤดูกาลผลิตพืชแบ่งตามฤดูกาล ได้แก่ ฤดูแล้ง หมายถึง ช่วงเดือนตุลาคม-พฤษภาคม ฤดูฝน หมายถึง ช่วงเดือนมิถุนายน-กันยายน และผลิตตลอดทั้งปีทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน

25. **ความเห็นชอบของสามี** หมายถึง ความเห็นชอบของสามี ที่มีต่อการให้ภรรยามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ โดยแบ่งคำตอบของคำถามเป็น เห็นชอบ และไม่เห็นชอบ (ดูรายละเอียดคำถามจากภาคผนวก) โดยให้คะแนน 0 คะแนน สำหรับทุกข้อที่ตอบว่า ไม่เห็นชอบ และให้คะแนน 1 2 3 หรือ 4 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบว่า เห็นชอบ โดยคำถามในแต่ละข้อมีน้ำหนักคะแนนแตกต่างกัน ซึ่งหาข้อยุติจากการเฉลี่ยค่าคะแนนที่ได้จากการให้คะแนนในแต่ละข้อของกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 ท่าน.